

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

**ИЖТИМОЙ СОҶАНИ
МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ КОНТЕКСТИДА
ПЕДАГОГИК ТАЪЛИМ ТАРАҚҚИЁТИ:
МУАММО ВА ИСТИҚБОЛЛАР
РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАН**

МАТЕРИАЛЛАРИ

“ABDURAUFI FITRATNING MA'RIFIY - PEDAGOGIK QARASHLARI” MAVZUSINI O'QITISHDA INTERAKTIV METODLARDAN FOYDALANISHNING SAMARADORLIGI

J.T.Karimov

BuxDU “Pedagogika nazariyasi va tarixi” magistratura mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

Ilmiy rahbar: p.f.n, dotsent B.J.Umarov

Annotation: This article discusses the effectiveness of using different methods in teaching the topic of “Abdurauf Fitrat’s enlightenment and pedagogical views”.

Key words: Jadid movement, brainstorming method, The "problem situation" method, contemplation

Jadidchilik yaqin ijtimoiy-ma'naviy tariximizning eng muhim hodisalaridan biri ekanligini hisobga olgan holda jadidlarimizning ma'rifiy va pedagogik qarashlarini o'quvchilarning ongi va shuuriga singdirish talab etiladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek, “Umuman, biz jadidchilik harakati, ma'rifatparvar bobolarimiz merosini chuqur o'rganishimiz kerak. Bu ma'naviy xazinani qancha ko'p o'rgansak, bugungi kunda ham bizni tashvishga solayotgan juda ko'p savollarga to'g'ri javob topamiz. Bu bebaho boylikni qancha faol targ'ib etsak, xalqimiz, ayniqsa, yoshlarimiz bugungi tinch va erkin hayotning qadrini anglab yetadi” [3]

Axloq, ma'naviyat, ta'lim va tarbiya, kabi umuminsoniy qadriyat hamda tushunchalar ustida ulkan ijodiy boyliklarni yaratgan Abdurauf Fitrat shaxsi va pedagogik qarashlari ta'lim sohasi uchun yo'lchi yulduz vazifasini o'tashi hech kimga sir emas. Abdurauf Fitratning ulug' ishlari, serfayz faoliyati, sharafliligi umr yo'li xususida yosh avlodga yetkazish har bir ta'lim muassasasining hamda pedagoglarning shonli va zalvorli vazifalaridan bo'lishi kerak desak adashmagan bo'lamiz. Chunki, Abdurauf Fitrat o'z faoliyati davomida millatni ma'rifatli qilish, madaniyat tarqatish va shu orqali mamlakatni yuksaltirish uchun intilgan jadidlardan biri sifatida tarixda qolgan. U dastlabki faoliyatidagi ma'rifatning jamiyat rivojida ahamiyatini ko'rsatish bilan birga millatni ma'rifatga da'vat etdi. Har qanday holatda ham millatni bilan birga bo'lish, uning manfaatini har narsadan ustun qo'yish Fitrat shaxsining eng muhim xususiyatlaridan edi.

Hozirgi zamonaviy pedagogning o'quv va metodik faoliyatida Abdurauf Fitratning nafaqat jadid sifatidagi qarashlari, balki, ma'rifiy va pedagogik, oila tarbiyasiga oid, ijtimoiy-falsafiy, va siyosiy-huquqiy qarashlarini ham o'quvchi va talabalarga yetkazish juda muhim vazifalardan hisoblanadi. Biz pedagoglar bu jarayonda faol qatnashishdan tashqari o'quvchi va talabalarining ham Fitratga nisbatan qiziqishlarini orttirgan holda ko'plab interaktiv metodlardan foydalanib, dars jarayonida faol bo'lishlarini ta'minlashimiz muhim ahamiyat kasb etadi.

O'quvchi va talabalarining Fitrat haqidagi mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish va ta'lim olishlarini ularni faollashtirish orqali shakllantirish mumkin sanaladi. Ta'lim oluvchilarning ongilligi va faolligini oshirish maqsadida ta'lim berish jarayoni shunday tashkil etishni nazarda tutadiki, bunda o'quvchi va talabalar Fitrat haqidagi ilmiy bilimlari bilan qatorda ularni amalda qo'llash usullarini faol egallab oladigan, o'quv faoliyatida esa tafakkur va mustaqillik rivojlanadigan bo'lishi kerak.

Bernard Shou bir kuni: “Agar siz odamni o'qitib, biror narsaga o'rgatmoqchi bo'lsangiz, u hech qachon hech narsani o'rganmaydi” degan ekan. “Abdurauf Fitratning ma'rifiy - pedagogik qarashlari” mavzusini yaxshi o'zlashtirib olishi uchun ta'lim oluvchilar shu material ustida faol tarzda ishlashi talab etiladi. To'g'ridan to'g'ri eshitish yoki ko'zdan kechirib chiqishning o'zi yetarli bo'lmaydi, albatta. Ta'lim oluvchilar “Abdurauf Fitratning ma'rifiy - pedagogik qarashlari” mavzusini o'ylab ko'rishi, muhokama qilib chiqishi va mazkur mavzuga doir mustaqil topshiriqlarni ko'zdan kechirib, o'z ustida ishlashi kerak.

“Abdurauf Fitratning ma'rifiy - pedagogik qarashlari” mavzusini ta'lim oluvchilarga yetkazish jarayonida biz pedagoglar turli xil interaktiv metodlardan foydalanishimiz mumkin. Jumladan, “Aqliy hujum” metodi, “Muammoli vaziyat” metodi, “Videometod”, “Suhbat” metodi, “Sinkveyn (axborot yig'ish)” metodi va hokazo interfaol metodlar yaxshi samara beradi.

“Aqliy hujum” metodidan foydalangan holda “Abdurauf Fitratning ma'rifiy - pedagogik qarashlari” mavzusini o'qitish jarayonida iloji boricha ko'proq ijodiy fikrlarni yuzaga keltirish sanaladi. Istalgan fikrlar qabul qilinishi kerak. Yig'ilgan fikrlardan qaysi birini keyinchalik ishlatishni butun guruh birgalikda hal qiladi. Dars jarayonida o'zaro baholash va tanqidga yo'l qo'yimaslik, taklif etuvchi g'oyalar juda ham g'aroyib bo'lsa ham ularni baholashdan saqlash shart va hammaning fikr bildirishiga ruxsat beriladi. Fikrini bildirayotgan ta'lim oluvchilarning gapini bo'lmaslik va e'tirozdan saqlanish ham muhim

ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda qanchalik ko'p fikr aytilsa, shuncha yangi va qimmatli fikr paydo bo'lishi ehtimoli yuqori sanaladi. Ta'lim oluvchilarning tasavvur qilishlariga yo'l ochib bersakkina biz pedagoglar nafaqat "Abdurauf Fitratning ma'rifiy - pedagogik qarashlari" mavzusini, balki, boshqa turli mavzularning ham asl mohiyatiga yetishida katta yordam bergan bo'lamiz.

Bundan tashqari ushbu mavzuni o'qitishda "Muammoli vaziyat" metodi ham juda katta yordam beradi. "Muammoli vaziyat" metodi amaliyotda so'z vositalari, ko'rgazmali, amaliy ishlar metodlari yordamida qo'llaniladi. [2.113]

Bu metodda ta'lim oluvchilarda Abdurauf Fitratning ma'rifiy - pedagogik qarashlaridagi bahsli holatlarida muammoli vaziyatlarning sabab va oqibatlarini tahlil qilish hamda ularning yechimini topish bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirishga qaratilgan metod hisoblanadi. "Muammoli vaziyat" metodi uchun "Abdurauf Fitratning ma'rifiy - pedagogik qarashlari" mavzusidagi tanlangan muammoning murakkabligi ta'lim oluvchilarning bilim darajalariga mos kelishi shart. Ular qo'yilgan muammoning yechimini topishga qodir bo'lishlari talab etiladi, aks holda yechimni topa olmagach, ta'lim oluvchilarning Fitrat haqidagi qizishlari so'nishiga, o'zlariga bo'lgan ishonchlarining yo'qolishiga olib kelishi mumkin.

"Abdurauf Fitratning ma'rifiy - pedagogik qarashlari" mavzusini o'qitishda "Sinkveyn (axborotni yig'ish) metodi ham juda yaxshi samara beradigan, o'rganilayotgan materiallarni to'laqonli va puxta anglab yetish uchun qo'llaniladigan interfaol metodlardan biri hisoblanadi. Bu metodda Fitrat haqidagi axborot yoyilgan va yig'ilgan holda, ta'lim oluvchi so'zi bilan, xilma-xil variantlarda va turli nuqtai nazar orqali ifodalanishi mumkin.

"Sinkveyn" tuzish jarayoni mavzuni puxtaroq anglashga yordam berish bilan birga, ta'lim oluvchilarning kritik fikrlash qobiliyatini yuqori darajada rivojlantiradi. [1.121]

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, "Abdurauf Fitratning ma'rifiy - pedagogik qarashlari" mavzusini o'qitishda ko'plab interaktiv metodlardan foydalanish yaxshi samara beradi va ta'lim oluvchilarda Fitrat haqida iliq fikrlarni yana ham ko'proq shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. M.M.Axmetjanov, G.Dj.Tosheva "Zamonaviy pedagogning o'quv va metodik faoliyati" Monografiya – Buxoro: "Durdona" nashriyoti, 2019. 196 b.
2. K.Turg'unboyev va boshqalar "Pedagogika nazariyasi va tarixi" O'quv qo'llanma – Andijon: "Andijon nashriyot-manbaa" OAJ, 2005. 240 b.
3. <https://sof.uz/uz/post/shavkat-mirziyoyev-jadidchilik-harakati-marifatparvar-bobolarimiz-meros>

ТАРБИЯ ИШЛАРИ ЖАРАЁНИДА СИНФ РАЎБАРНИНГ ФУНКЦИЯЛАРИ

У.И.Махкамов

Чирчиқ давлат педагогика институти профессори

М.Маликова

Чирчиқ давлат педагогика институти талабаси

Аннотация: Ушбу мақолада умумий ўрта таълим мактабларида тарбиявий ишларни амалга оширишда синф раҳбари фаолиятининг функциялари илмий – методик жиҳатдан асосланган.

Аннотация: В статье научно и методически обоснованы функции классного руководителя по осуществлению воспитательной работы в общеобразовательных школах.

Abstract: The article scientifically and methodically substantiates the functions of the class teacher in the implementation of educational work in secondary schools.

Таянч сўз ва иборалар: Метод, синф раҳбари, мактаб, тарбия, шахс, истикбол, комил инсон, ўқувчи, ўқитувчи, ота-она.

Ключевые слова и фразы: Метод, классный руководитель, школа, воспитание, личность, перспектива, идеальный человек, ученик, учитель, родитель.

Key words and phrases: Method, class teacher, school, education, personality, perspective, ideal person, student, teacher, parent.

Синф раҳбар - бу ўқувчилар, ота- оналар, ўқитувчилар, ҳомийлик қилувчи ташкилотлар билан педагогик жиҳатдан мулоқот негизидир. Вазифалари беҳисобки, уни санаб бўлмайди.

Биринчи функция. Синф раҳбар билан доимо алоқани ўрнатиш ва мустақамлаш асосида уларнинг билимларини ривожлантириш, маънавий-ахлоқий таъсир этиш, синф раҳбар ўқувчилар билан алоқаси унинг ўз-ўзини хис қилишига салбий таъсир этмаслиги учун тарбиявий ишни шундай ташкил этиш керакки, ушбу жараёнлар унинг раўнақига хизмат қилиши керак.

Ҳ.К.Ҳомидов. БУЛАЖАК МУТАХАССИСЛАРДА ВАТАНПАРВАРЛИК ТҮЙГУСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ФУНКЦИЯЛАРИ	124
O.R. Ortiqov. TALABALAR AHLOQIY MADANIYATI SHAKLLANTIRISHDA PEDAGOGIK DEONTOLOGIYA FANINING ANAMIYATI.....	125
R.I.Temirov, B.J.Umarov. HOJI MUIINING TARBIYAGA OID QARASHLARI.....	127
M.Y.Umurova. “QOBUSNOMA” ASARIDA BOLALARDA ODOB-AHLOQ TUSHUNCHALARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNI KASB-HUNARGA YO’NALTIRISH MASALALARI	129
Ж.Ш.Остонов. ЎСМИРЛАРДАГИ ЕНГГА ОЛИШ ХУЛҚ-АТВОРИНИНГ АСОСИЙ СТРАТЕГИЯЛАРИ.....	132
Ж.Ш.Остонов, Курбонова З.И. ЎСМИРЛАРДАГИ КОПИНГ ХУЛҚ-АТВОР ВА УНИНГ ШАХС МУВАФАҚҚИЯТИДАГИ ЎЗАРО АЛОҚАДОРЛИГИНИНГ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ	134
Ш.Ш.Рустамов. МАТЕМАТИК УСУЛЛАР ОРҚАЛИ ПСИХОЛОГИК МАЪЛУМОТЛАРНИ СТАТИСТИК ИЗОҲЛАШНИНГ ЎЗИГА ҲОС ҲУСУСИЯТЛАРИ	135
Н.Р.Ахмадов, Н.С.Рахимова. ЎСМИРЛАРДА СУИЦИДИАЛ ХАВФ ШАКЛЛАНИШИНИ ОЛДИНИ ОЛИШНИНГ ПСИХОЛОГИК АСОСЛАРИ.....	136
О.А.Сатторова. ПРОБЛЕМЫ ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ В СЕМЬЕ В ХАДИСАХ ИМАМА ИСМАИЛА АЛЬ-БУХАРИ.....	138
T.I.Rajabov. O`ZBEK MUSIQA FOL`KLORIDA BUHORO BOLALAR FOL`KLOR QO`SHIQLARINI IJRO ETISH USHLUBLARI	140
А.И.Султонов. ТАРБИЯСИ ОҒИР ЎҚУВЧИЛАРДА МИЛЛИЙ ҒОЯНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ОИЛАДАГИ МАЪНАВИЙ ТАРБИЯНИНГ АҲАМИЯТИ.....	143
З.Ж.Ахмедова, Ф.Қахрамонов. ОИЛАВИЙ МУНОСАБАТЛАР МУСТАҲҚАМЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА ПСИХОЛОГИК КОНСУЛЬТАЦИЯНИНГ ТУТГАН ЎРНИ.....	145
M.M.Aslonov. BUHORO XALQ RESPUBLIKASINING PEDAGOGIK XODIMLAR TAYYORLASH SOHASIDAGI ISLOHOTLARI.....	148
К.К.Кобилжонов. БОРЬБА КУРАШ В КАК СРЕДСТВО НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ.....	150
Farmonova M. INGLIZ TILINI O`RGATISH JARAYONIDA USTOZ – SHOGIRD MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISH YO`LLARI.....	152
G.Toshova. OILADA SOG`LOM, MAN`AVIY-AXLOQIY MUHITNING BOLALAR TARBIYASIDAGI AXAMYATI	153
Сайфуллаева Н, Бозоров Ж. ИННОВАЦИОННОЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ КАК КОМПОНЕНТ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ	155
G.S.Nuratova. INGLIZ TILI FANINI O`QITISH JARAYONIDA ZAMONAVIY DIDAKTIKA VOSITALARI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	156
Б.Т.Жураев. АБУШАКУР БАЛХИЙНИНГ «ОФАРИННОМА» АСАРИДА АХЛОҚИЙ ҒОЯЛАРНИНГ ИФОДАЛАНИШИ	157
З. Расулова ТЕХНОЛОГИК ТАЪЛИМ ЙЎНАЛИШИ ИХТИСОСЛИК ФАНЛАРИ БЎЙИЧА ЎҚУВ ЖАРАЁНИНИНГ ЭЛЕКТРОН-ДАСТУРИЙ ВА МЕТОДИК ТАЪМИНОТИ.....	158
Ш.М.Фармонова. ЛОЙИҲАВИЙ ТАЪЛИМ ВОСИТАСИДА БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРНИНГ КОММУНИКАТИВ МАДАНИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ	160
B.Q.Xodjayev, B.V.Xodjayev. FUQAROLIK MADANIYATINING TARKIBIY QISMLARI VA ULARNI UMUMTA`LIM FANLARNI O`RGANISH JARAYONIDA SHAKLLANTIRISH	162
Хабибова Г.Г. Бахриева У.Б. АДАБИЁТ ВА САҲЪАТ — ШАХС МАЪНАВИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ВА РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ МУҲИМ ВОСИТАСИ	164
А.Т.Гулбоев. ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ – ТАЪСИРЧАН ТАРБИЯ ВОСИТАСИДИР	165
A.T.Gulboyev, Salimova Shabnam. XALQ PEDAGOGIKASINING BOLA TARBIYASIDAGI ANAMIYATI.....	167
Д.О.Содиқова. ВКЛАД А.Р.БЕРУНИ В ЕСТЕСТВЕННЫЕ НАУКИ.	168
Д.Ф.Курбанова. ГУМАНИСТИЧЕСКИЕ И ПАТРИОТИЧЕСКИЕ ИДЕИ А.НАВОИ	170
Н.Д.Хайитова. ТВОРЧЕСТВО АЛИШЕРА НАВОИ – ВЕЧНО	172
Ш.А.Гафурова. РОЛЬ МАХАЛЛЫ В ФОРМИРОВАНИЕ ГАРМОНИЧНО РАЗВИТОГО ПОКОЛЕНИЯ.....	174
M.Ergasheva. O`QUVCHILARIDA IJODIY FIKRLASH QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH IMKONYATLARI.....	176
I.E.Davronov, T.Sh. Ergasheva, S.Muhiddinova. BOSHLANG`ICH TA`LIMDA TA`LIM	